

Datum
2024-07-04

Diarienummer
KS-00441-2024

Till Finansdepartementet

Yttrande - En ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22)

Remissinstansen diarienummer: Fi2024/00894

Övergripande kommentarer

Utredningens uppdrag har varit att utreda förvaltningen av EU-medel i Sverige med syfte att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv och rättssäker hantering av sådana medel. Utredningen har begränsats till EU-medel som hanteras genom så kallad delad förvaltning, det vill säga gemensamt av Europeiska kommissionen och Sverige. Östersunds kommun uppskattar möjligheten att få lämna yttrande över utredningen.

Utredningens intentioner är goda då alla är betjänta av att offentliga medel används ansvarsfullt och transparent. Östersunds kommun menar dock att utgångspunkten för utredningen är för snäv och har felaktiga antaganden som sin grund vilket leder förslagen i kontraproduktiv riktning. De genomgående centraliseringsförslag som utredningen landar i går inte ihop med Sveriges grundprinciper om en decentraliserad samhällsorganisation där kommuner och regioner har ett omfattande ansvar för välfärd och samhällsutveckling. Den kommunala självstyrelsen syftar ytterst till att värna demokratin och tillgodose en effektiv offentlig verksamhet.

Hantering av EU-medel är en del av en process där förvaltning inte kan isoleras från utformning och genomförande av den politik som medlen är ämnade att realisera. Därmed faller utredningens ansats och förslaget innebär att förvaltningen av medlen sätter begränsningar för möjligheterna att forma relevant politik.

Utredningen handlar om att skapa effektivitet i statsfinanserna och är Finansdepartementets partsinlaga i ett större sammanhang. Det är inte eftersträvanvärt att omforma hanteringen av EU-medel efter att ha utrett enbart en del av kedjan. För att kunna fatta välinformerade beslut och göra avvägningar behövs kompletterande underlag från sammanhangets alla delar.

I norra Sverige följer vi den europeiska politikutvecklingen noga genom vårt gemensamma regionkontor i Bryssel, *North Sweden European Office* samt de politiska nätverket *Europaforum Norra Sverige* och *Northern Sparsely Populated Areas*. Justeringar av politiken bakom fonderna med delad förvaltning är väntade. Detta gör det än mer olämpligt att justera framtida organisering och förvaltning

baserat på nu gällande förutsättningar och Finansdepartementets behov av kostnadseffektivitet.

Genomgående för utredningen är förslagen om centralisering. I Sverige har vi valt att decentralisera stora delar av det offentliga uppdraget till kommunal nivå: primärkommuner och Regioner. Lokala och regionala myndigheter har möjlighet att förstå och tillgodose specifika behov och förutsättningar vilket leder till mer relevanta och effektiva offentliga tjänster. Utredningen föreslår däremot en mängd åtgärder som innebär att ansvar flyttas längre ifrån medborgarna och att makt koncentreras.

Förslagen vi har i åtanke innefattar bland annat att:

- Ha ett program för den europeiska utvecklingsfonden istället för dagens nio.
- Flytta förvaltningen av de europeiska programmen för territoriellt samarbete från länsstyrelserna till Tillväxtverket.
- Avskaffa strukturfondspartnerskapen.
- Flytta handläggningen av djur- och arealbaserade stöd samt kontrollarbete i fält från länsstyrelserna till Jordbruksverket
- Samla projekt- och investeringsstöden till de sex civilområdesansvariga länsstyrelserna.

Centralisering är på bekostnad av lokal och regional nivå eftersom centrala beslut sällan speglar eller möter de utmaningar och förutsättningar som finns i olika delar av vårt land. Utredningen ser på fonderna med delad förvaltning. Politiken dessa EU-medel ska realisera är: den europeiska gemensamma jordbrukspolitiken, den europeiska sammanhållningspolitiken och de svenska motsvarigheterna – helt platsbundna politikområden. Genom att låta förvaltningen av medel sätta begränsningar för politikens utformning och genomförande finns uppenbar risk att missnöjets geografi och samhällets klyftor ökar. Utmaningarna vi primärkommuner står att hantera växer samtidigt som förslaget är att verktygen för att bemöta dessa ska centraliseras.

Maktkoncentration underminerar de särskilda hänsyn som ska visas nordliga glesbefolkade områden

Frågor som relaterar till genomförandet av den europeiska sammanhållningspolitiken är av speciellt stor vikt för oss. Vi känner stor oro för att låta förvaltningen av medel sätta begränsningar för politikens utformning och genomförande eftersom politiken ska visa oss nordliga glesbefolkade områden särskild hänsyn, enligt *Fördraget om EU:s funktionssätt*, Artikel 174.

För sammanhanget är det relevant att lyfta fram att norra Sveriges kommuner på flera sätt följer en annan logik än den som gäller för täta miljöer. Att politik och verktyg sällan utformas med dessa förutsättningar i åtanke och att glesbefolkade kommuners inflytande i lagstiftnings- och förvaltningsprocesser är begränsat och

minskande. Centralisering sker på bekostnad av lokal nivå men inflytandet är begränsat redan i ingångsläget.

Utifrån Sveriges decentraliserade samhällsorganisation bör ändamålsenlig och effektiv administration göras på regional eller lokal nivå där kunskapen om behoven är som störst. I sammanhanget handlar exempelvis *effektivitet* om att säkerställa att beslut och tjänster levereras på ett sätt som är kostnadseffektivt. Men det krävs också att specifika behov och förutsättningar samtidigt bemöts och tillfredsställs. I norra Sverige behöver kostnadseffektiva investeringar i nya ladugårdar eller stallar ta hänsyn till stora transportavstånd och konstruktioner som tål stora snölaster. Vad gäller den europeiska socialfonden kostar deltagare mer per huvud på grund av effekterna som kommer av våra stora avstånd och den låga befolkningstätheten.

Partnerskap – en samarbetsform där två eller fler parter är överens

Östersunds kommun vill framföra oro över förslaget om att avskaffa strukturfondspartnerskapen. Att det finns behov av att se över funktionen är logiskt såsom Riksrevisionens rapport om regionala strukturfondspartnerskap visar. Det är inte överraskande att aktörerna som samlas i strukturfondspartnerskapen vänder sig mot utredningens förslag om nedläggning. Utredarna bottnar sina förslag i antagandet att Sverige lever upp till partnerskapsprincipen och hänvisar till partnerskapsöverenskommelsen. Östersunds kommun delar inte denna bild. Under de två senaste processerna för framtagandet av överenskommelsen har lokal och regional nivå inte inkluderats i arbetet. I Sverige finns ingen konsultationsordning som säkerställer samarbete, samordning och informationsutbyte mellan nationell nivå och den svenska kommunala nivån. Det är en observation Europarådet brukar påpeka. När utredningen föreslår avveckling av strukturfondspartnerskapen, innebär det att klippa bandet till det enda partnerskap och utrymme som finns för insyn och samverkan – innan något annat som fungerar finns. Eftersom begreppet *partnerskap* handlar om en samarbetsform där två eller fler parter kommer överens om att arbeta tillsammans mot gemensamma mål eller intressen, förväntar Östersunds kommun att de nordliga kommunerna får vara delaktiga i arbetet med att ta fram förslag för hur framtida partnerskap ser ut.

Försämrade förutsättningar att nå politikens mål

Den europeiska sammanhållningspolitiken, den nationella regionala utvecklingspolitiken, den sammanhållna landsbygdspolitiken och den europeiska gemensamma jordbrukspolitiken är platsbundna politikområden. Förutsättningar och behov för att nå politikens mål ser väldigt olika ut beroende på var i landet du lever och verkar. Centralisering och resonemanget i utredningen ger samma förutsättningar över landet. Men idag vet vi att förutsättningar inte ska vara *samma* utan *likvärdiga* för att vara inkluderande. Landsbygdspolitiken mål äventyras genom de förslag som läggs fram i utredningen eftersom möjligheten att beakta regionala förhållanden och förutsättningar minskar. Östersunds kommun skulle vilja ha klarhet i varför ESF+ föreslås byta förvaltande myndighet till Tillväxtverket medan Leader föreslås ligga kvar hos Jordbruksverket?

Europeisk och nationell politik är i stort sett alltid formade för att passa täta miljöers logik och förutsättningar, därför finns risk att politiken bygger klyftor mellan stad och landsbygder i stället för sammanhållning. För att lösa det problemet behöver beslutsfattare och policyutvecklare lyssna och ta till sig av att det mest troligt finns en urban bias i det som läggs fram.

Centraliserade verktyg och europeisk harmonisering minskar inte klyftor, platser har olika förutsättningar och behov. Samlar vi politik nationellt, koncentrerar och konkurrensutsätter utvecklingsfinansiering i ett nationellt program för den europeiska regionala utvecklingsfonden stärks det som redan är starkt. Sammanhållningspolitiken bygger klyftor.

Länsstyrelsens betydelse för kommunernas ansvarsområden

Betänkandet *Livsmedelsberedskap för en ny tid (2024:8)* sätter fokus vid primärkommunernas roll i livsmedelsförsörjningen i kris- och krigssituationer. Kommunerna har områdesansvar och områdesansvarets nästa nivå är länsstyrelsen. För att säkerställa livsmedelsförsörjning och beredskap krävs kompetens om lokala och regionala förutsättningar – det har länsstyrelsen idag. När uppdrag centraliseras och makt koncentreras kommer detta gå förlorat och kommunernas ansvar blir svårare att leva upp till. Det är nödvändigt att behålla och stärka den lokala och regionala kompetensen för att säkra en ökad livsmedelsproduktion och förbättrad försörjningstrygghet. Jordbruksföretagens möjligheter att få kvalificerat stöd och regional rådgivning utifrån företagets historia, relativa styrkor och framtida möjligheter. Att genomföra stora organisatoriska förändringar i det nuvarande säkerhetspolitiska läget skulle öka sårbarheten och minska möjligheterna att koordinera samhällets beredskap på lokal och regional nivå.

Länsstyrelsens bereda uppdrag ger även kompetens att hantera målkonflikter för viktiga samhällsintressen. Ett område av ökande betydelse handlar om jordbruksmarkens betydelse i den fysiska planeringen, vilket inbegriper ianspråktagande av jordbruksmark för exempelvis utbyggnad av städer, bostäder, infrastruktur och handelsplatser. Centralisering begränsar länsstyrelsens uppdrag och på sikt också den breda kompetensen.

Ställningstagande

Östersunds kommun ställer sig kritisk till förslagen om att centralisera förvaltningen av EU-medel. Kommunen vill se att strukturfondspartnerskapen blir kvar och att länsstyrelserna och andra regionala samt lokala aktörer har kvar sina roller. Den kommunala självstyrelsen syftar ju ytterst till att värna demokratin och tillgodose en effektiv offentlig verksamhet.

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Kommunledningsförvaltningen

Yttrandet skickas till Finansdepartementet via e-post till

fi.remissvar@regeringskansliet.se och fi.ba.eu@regeringskansliet.se.